

Problematika šikanovania v prostredí materskej školy

Základné definície a vymedzenie šikany

- **negatívny fyzický alebo slovný útok s nepriateľským úmyslom a s opakujúcou tendenciou (Olweus, 1991; Pepler a Graig, 1995)**
- Zámernosť
- Opakovanie
- Samoučelnosť agresivity
- Asymetrický vzťah

Stav šikanovania na Slovensku

- HBSC štúdia (2009-2010, 108 škôl, 5.-9. ročník, 8500 respondentov)
- 6-16% školákov
- Častejšie šikanovaní chlapci ako dievčatá a častejšie mladší žiaci ako starší
- K šikanovaniu sa priznalo 8-17 % školákov
- 2/3 školákov boli svedkami šikanovania
- S kyberšikanou sa stretlo 12-18 % školákov

Druhy šikanovania

- **Fyzické** – napadnutie, bitky
- **Psychické** – nadávky, prezývky, vyhrážanie sa, hrozby
- **Izolácia** – vyradenie zo skupiny
- **Kyberšikana** – posielanie emailov, sms, komentovanie na sociálnych sietiach

Stupne šikany

1. stupeň – psychické formy násilia – odmietanie, ohováranie, vylučovanie z hry, posmievanie, ironizovanie
2. stupeň – fyzická agresia, obeť začína slúžiť ako ventil napätia pre ostatných, obeť slúži ako objekt zábavy; prejavy: napr. postrkovanie, podkývanie, predbiehanie v rade, ľahké facky a pod.
3. stupeň – vytváranie skupinky agresorov – jadra, začína systematické ubližovanie
4. stupeň – normy správania agresorov sú prijaté zvyškom kolektívu; rezistencia proti vyšetrovaniu, klamanie autoritám, bagatelizovanie ubližovania, atmosféra strachu a napätia v triede
5. stupeň – dokonalé šikanovanie, tzv. „totalita“. Násilie je vnímané ako normálne, chýbajú pocity viny alebo súcitu.

Obet'

- Pravá
- Provokujúca

- Izolovaný člen
- Nový žiak
- Žiak so zdravotným postihnutím
- Žiak odlišujúci sa od skupiny (dobrý žiak, alebo handicap)
- Žiak ťažšie nadväzujúci kontakty

Agresor – príčiny vzniku agresívneho správania

- rodinné problémy (rozvod, prírastok resp. úmrtie v rodine),
 - snaha o odplatu (dieťa, ktoré je alebo bolo samo týrané),
 - príliš dominantný rodič,
 - nadmerné vyžadovanie a púťanie pozornosti,
 - potešenie z manipulovania s ľuďmi,
 - agresivita, krutosť, potešenie z utrpenia druhých,
 - pocit menejcennosti, frustrácia,
 - zvedavosť, nuda,
 - negatívny vplyv rovesníkov (Gajdošová, Herényiová, Valihorová, 2010)
-
- negatívny vzťah ku škole a vzdelávaniu
 - slabé schopnosti riešiť sociálne problémy

Agresor – typy

- **Hrubý, primitívny, impulzívny** – narušené vzťahy k autorite, neľútostný, vyžaduje absolútnu poslušnosť
- **Slušný, kultivovaný** – cielené a rafinované konanie, sadistické tendencie
- **„Srandista“** – sebavedomý, obľúbený, vplyvný; zosmiešňuje, prekrúca, zveličuje

Odporúčania pre učiteľa pri riešení šikany

- Diskrétnosť pri vyšetrovaní
- Individuálne rozhovory so svedkami, obeťami a rodičmi agresorov
- Nedovoliť konfrontáciu agresorov s obeťami
- Neprezradiť zdroje informácií rodičom
- Neustúpiť tlaku rodičov agresorov
- Ochrana obeť (odchod domov, dlhodobejší pobyt obeť doma alebo prechod na inú školu)

Prevenca šikanovania na školách

- Socializácia nových a nastupujúcich žiakov
- Vytvorenie spolupracujúcej klímy
- Zvyšovanie sebavedomia detí
- Kvalitné trávenie času
- Jasne definované pravidlá školského života
- Jasne stanovený postup riešenia prípadov šikanovania
- Diskusie o šikanovaní so žiakmi
- Odborné vzdelávanie pedagógov

(Sejčová, 2010; Kolář, 2011)

Prevenca šikany

- Dôraz na primárnu prevenciu
- Včasná intervencia
- Monitorovanie zmien v kolektíve

- **Metodické usmernenie č. 7/2006-R** z 28. marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach

Prevencia šikany

ZÁKLADY OPTIMÁLNEJ KOMUNIKÁCIE V SKUPINE

- Pre optimálnu komunikáciu v triede je dôležité stanovenie si pravidiel, ktoré nám pri rozhovore umožňujú vzájomne sa akceptovať a tolerovať. Určia členov skupiny navzájom sa počúvať, vedieť vyjadriť vlastný názor, hovoriť o svojich pocitoch. Pravidlá je dôležité stanoviť si hneď pri prvom stretnutí, aby práca so skupinou bola od začiatku efektívna.

ZÁSADY:

- Komunikovať jasne a otvorene, zrozumiteľne formulovať vlastné pocity, myšlienky, názory a otázky. Vedúci nemôže hovoriť v hádankách, ani nesmie používať spojenia „malo by sa...“
- Vždy, keď ide o vlastný názor, pocit alebo skúsenosť, používať formuláciu „ja to cítim...“ , „mám pocit, že...“, „ja si myslím...“
- Minimalizovať hodnotiace výroky a vyslovenie skorých uzáverov a súdov.
- Aktívne počúvať, pozorovať verbálny a neverbálny prejav.
- Udržiavať zrakový kontakt s účastníkmi, usporiadať skupinu do kruhu, v rámci ktorého je rovnocenné vnímanie.
- Dôsledne sa vyhýbať používaniu tzv. komunikačných pascí „ako možno, ale...“
- Povedať „ja neviem“, ako predstierať, že všetkému musíme rozumieť a máme dostatok informácií
- Dynamizovať komunikáciu aktivizačnými technikami, ako napr. „aký máte na to názor“, „ako sa cítite“, „ako to vnímate“, „čo je podľa vás najdôležitejšie“...

TRIEDNE PRAVIDLÁ

1. Aktívne počúvanie (verbálny i neverbálny prejav).
2. Hovorí vždy iba jeden.
3. Jasná, otvorená a zrozumiteľná komunikácia (formulovanie vlastných pocitov, myšlienok, názorov). Učiteľ by sa mal vyjadrovať priamo (nie v hádankách), hovoriť za seba a spôsobom ktorému deti rozumejú. To isté platí pre deti.
4. Vyjadriť svoj vlastný názor (používam „JA“ – „ja si myslím“, „mám pocit“).
5. Nehodnotím, nesúdim, nepodceňujem druhého (hovorím radšej o svojich vlastných dojmoch, skúsenostiach, názoroch a porovnávam ich s vysloveným názorom).
6. Udržujem očný kontakt (neotáčať sa chrbtom, odstrániť z priestoru komunikačné bariéry).
7. Nevyčítam, neobviňujem.
8. Vzájomná dôvera a tolerancia.
9. Keď nechcem, nemusím rozprávať (STOP pravidlo).

CESTY, AKO ŽIAKOV NAUČIŤ DODRŽIAVAŤ PRAVIDLÁ:

- Byť pre deti vzorom.
- Oceniť ich, ak sa podľa pravidiel správajú.
- Dokázať s deťmi rozprávať o prežitých pocitoch, o ich predstavách a názoroch.
- Zvoliť vhodnú intonáciu a zvažovať slová, ktoré používame v komunikácii.

PRAKTICKÁ ČASŤ – praktické námety pre skupinovú prácu

MIESTO PO MOJEJ PRAVICI JE VOĽNÉ

- ✓ CIEĽ: Táto aktivita má prispieť k zoznámeniu nových členov v skupine.
- ✓ POMÔCKY: Nie je potrebný špeciálny materiál
- ✓ ČAS: 10 minút, podľa počtu členov skupiny.
- ✓ REALIZÁCIA: * Deti sedia v kruhu na stoličkách. * Po pravej ruke vedúceho skupiny je voľné miesto. * Vedúci povie vetu: Miesto po mojej pravici je voľné, chcem aby tu sedel (napríklad Ferko), pretože (nasledovalo zdôvodnenie voľby - má rád more). * Po vyslovení prania prebehne vyvolaný hráč rýchlo na prázdne miesto, tým sa jeho miesto uvoľní a voľbu opakuje nový hráč.

AKO SA MÁŠ?

- ✓ CIEĽ: Deti sa učia otvorene vyjadriť, čo cítia.
- ✓ POMÔCKY: Tabuľa, kartičky s emotikonmi
- ✓ ČAS: * 15 minút
- ✓ REALIZÁCIA: Na tabuľu sme umiestnili tri tváre. Jedna vyjadrovala skutočnosť som nešťastný, druhá som šťastný, tretia vyjadrovala zmiešané emócie. Nad tváre sme napísali: "Ako sa máš?" * Potom sme deti vyzvali, aby nakreslili bodku pod jednu zo znázornených tvárí. * Zároveň sme sa rozprávali, prečo majú práve takú náladu, akú majú.

MOLEKULY

- ✓ CIEĽ: * Vytvoriť dynamickú atmosféru skupiny, pripraviť, uvoľniť a koncentrovať účastníkov na skupinové dianie. Touto hrou je možné rozdeliť detí do podskupín.
- ✓ POMÔCKY: * Nie je potrebný špeciálny materiál
- ✓ ČAS: * 10 minút
- ✓ REALIZÁCIA: * Všetci prítomní budú predstavovať molekuly a voľne sa pohybujú v priestore. * Vedúci zaujme miesto, odkiaľ má dobrý výhľad a pohyb hráčov komentuje ako kmitanie molekúl, ktoré sa zhlukujú podľa určitého systému a vytvárajú zhluky (napr. podľa čísel, podľa úderov drevenými paličkami) * Hráči vytvárajú zhluk molekúl (dvojice, trojice, ...) podľa uvedeného čísla vedúcim skupiny.

KOMPÓT

- ✓ CIEĽ: * Sústredenie sa, pozornosť
- ✓ POMÔCKY: * Nie je potrebný špeciálny materiál.
- ✓ ČAS: * 10 minút
- ✓ REALIZÁCIA: * Všetci hráči sedia v kruhu, pričom sú rozdelení na viac druhov ovocia, napríklad čerešne, slivky, hrušky, banány atď. * Dobrovoľník sa postaví do kruhu, odsunie svoju stoličku von z kruhu. Postupne vyvoláva dva druhy ovocia, napríklad jablká a hrušky. * Spoluhráči týchto ovocných druhov si musí vymeniť svoje miesta. * Ak zavolá “kompót”, musia si vymeniť miesta všetci.

Videa k téme

Experiment

<https://www.youtube.com/watch?v=EisZTB4ZQxY>

Video o kyberšikane

<https://www.youtube.com/watch?v=jNdBmjUvzEU>

Ďalšie zdroje:

- www.eduworld.sk
- www.nntb.cz (**Nenech to byť! – Nenechaj to tak!**)
- Fínsky program proti šikane **KiVa**
- Dotazník SO-RA-D
- *www.pppknm.sk/data/pdf/materialy/poruchy_spravania/sikanovanie/sikanovanie_prirucka.pdf*